علم اصول الفقه

١٤٠٥-٨-١٧ القسم الثانی:الحجه علی النظام ١٩

دراسات الاستاذ:
مهدي الهادوي الطهراني

• مراحل کشف عناصر دینی

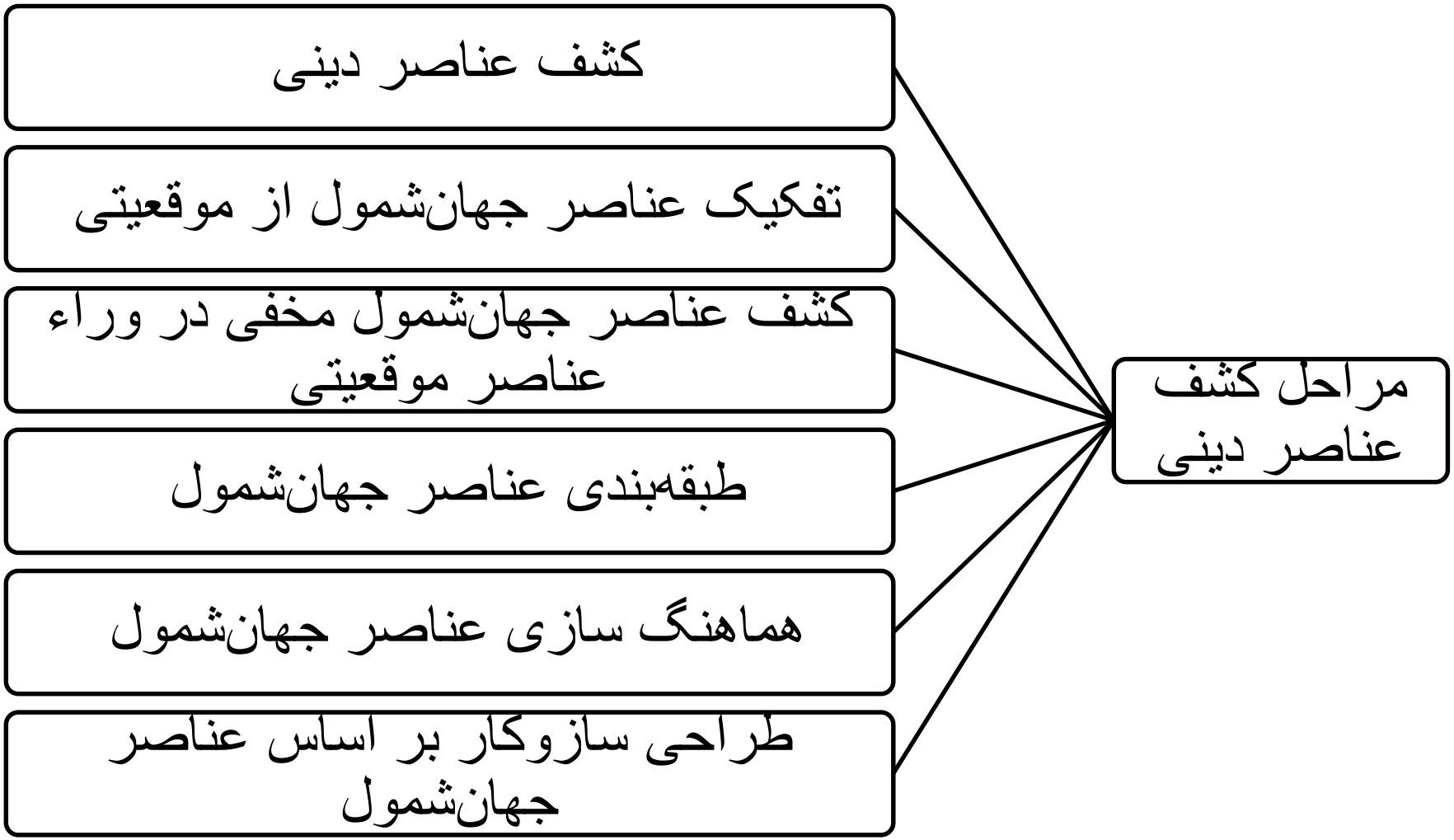

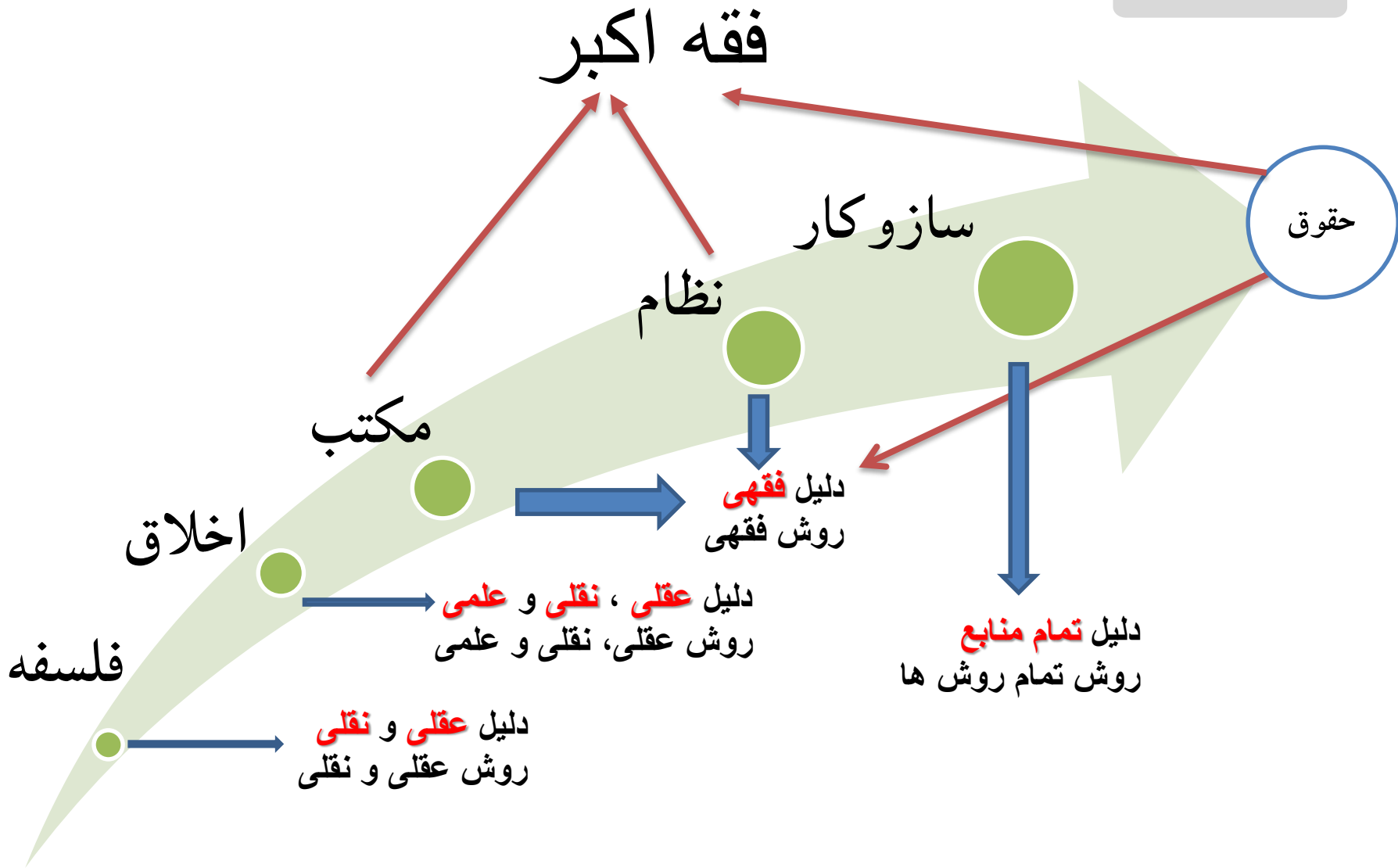

نظریه اندیشه مدون(سیستمی) در اسلام

نظریه اندیشه مدون در اسلام

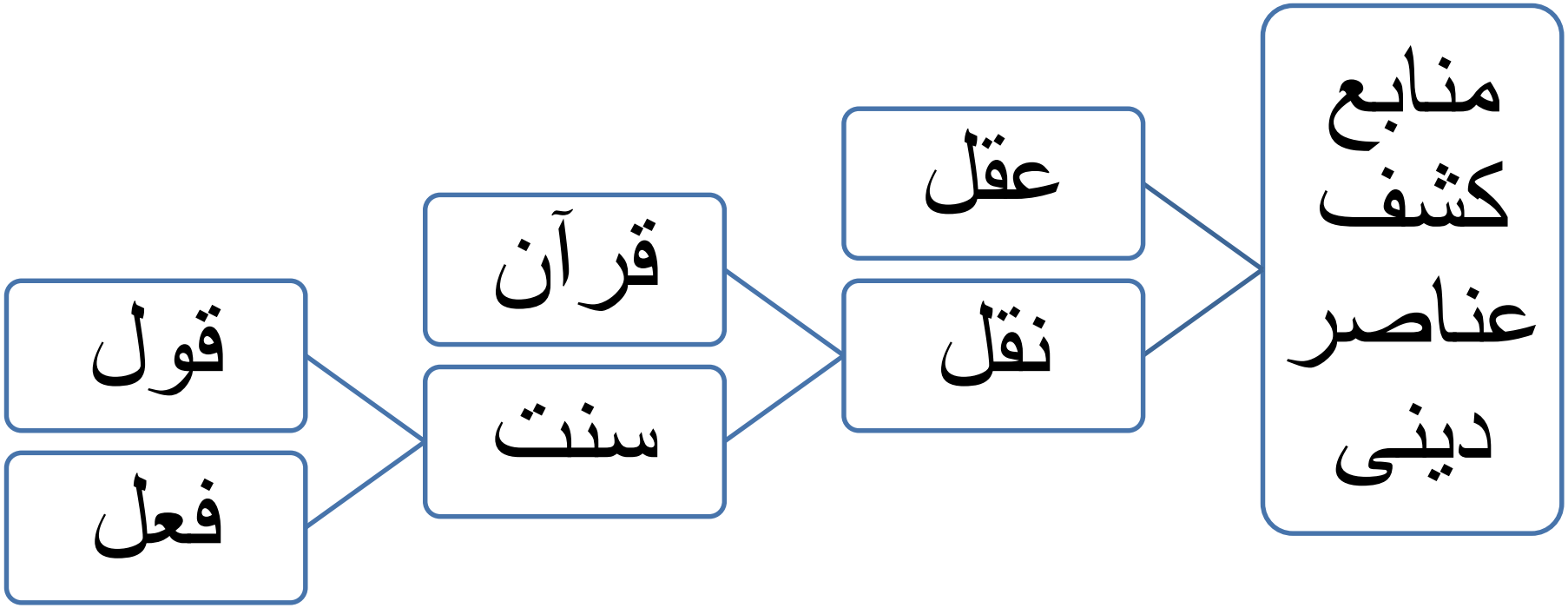

• روش کشف عناصر دینی

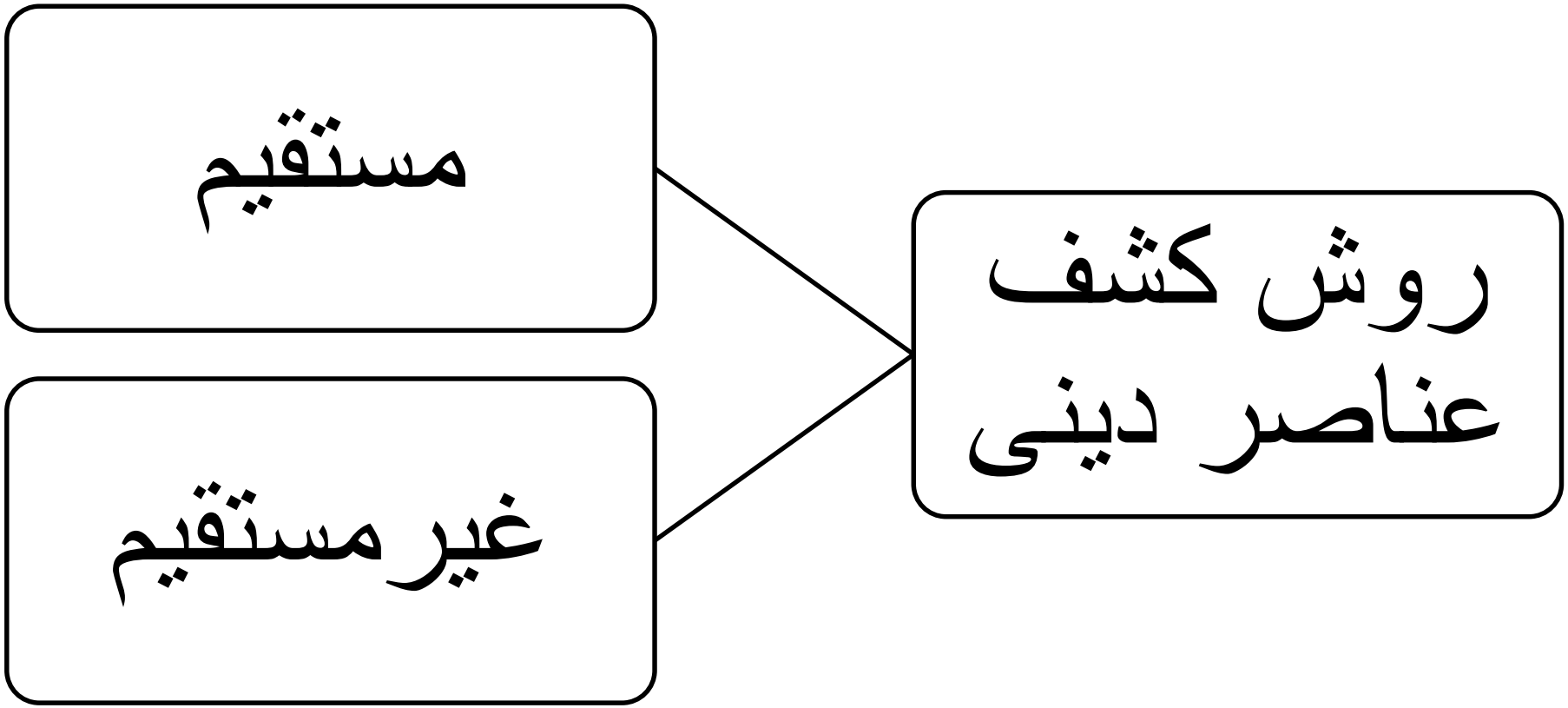

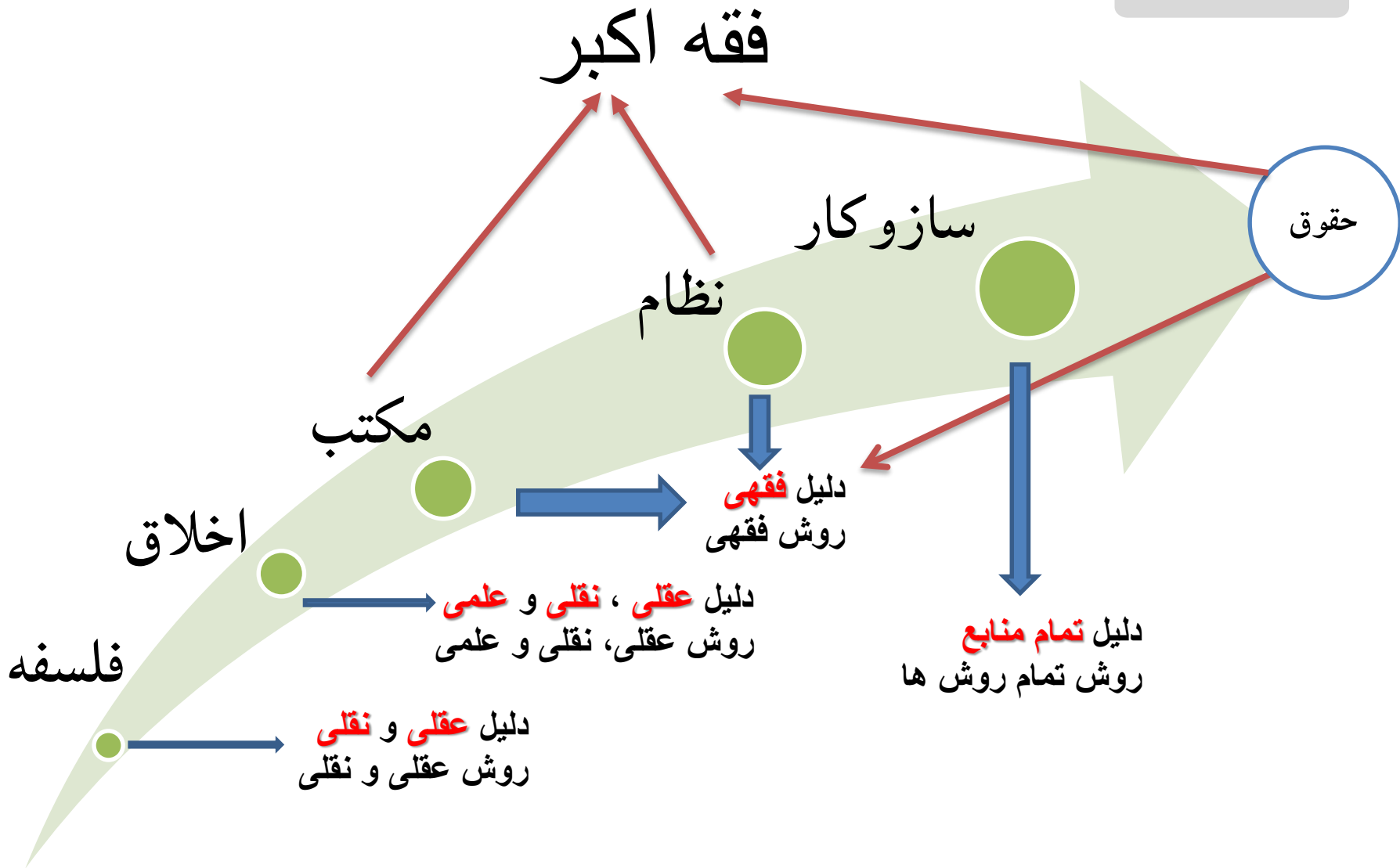

نظریه اندیشه مدون(سیستمی) در اسلام

• روش کشف عناصر دینی

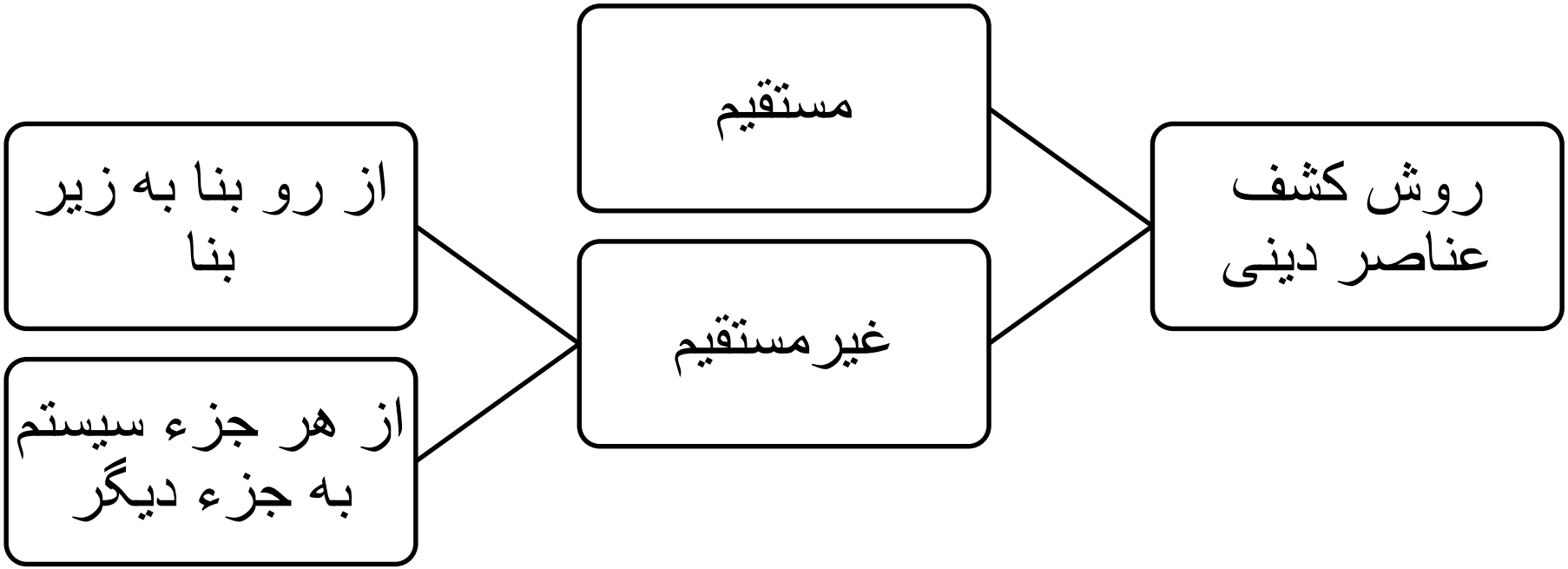

• روش کشف عناصر دینی

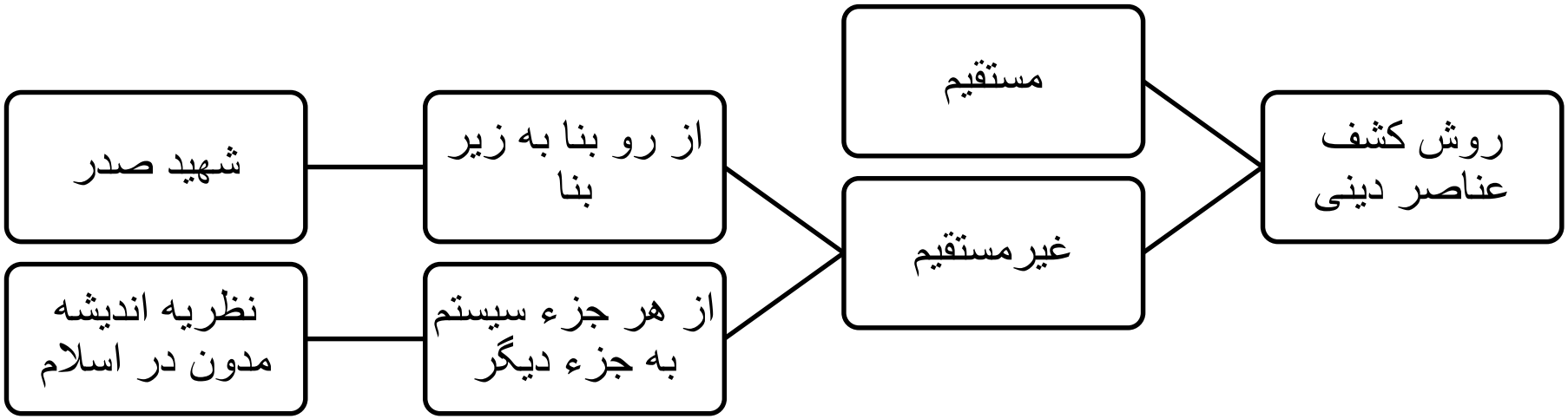

اصالت جهان‌شمولی عناصر دین

آیا نسبت به عناصر دینی اصلی دال بر جهانشمولی یا موقعیتی بودن وجود دارد؟

اصالت جهان‌شمولی عناصر دین

مرتکز در ذهن فقها

اصل در عناصر دینی جهان‌شمولی است.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

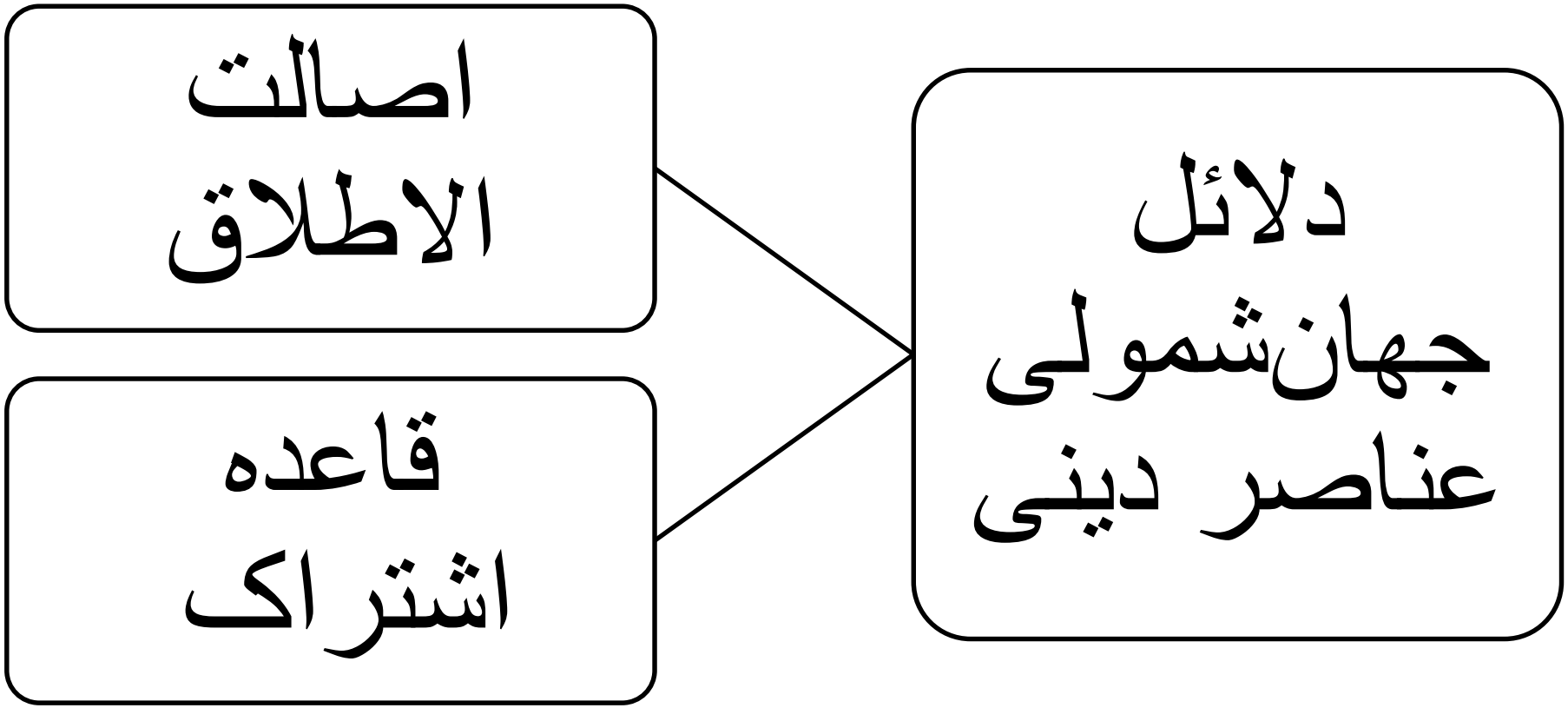

اطلاق چیست؟

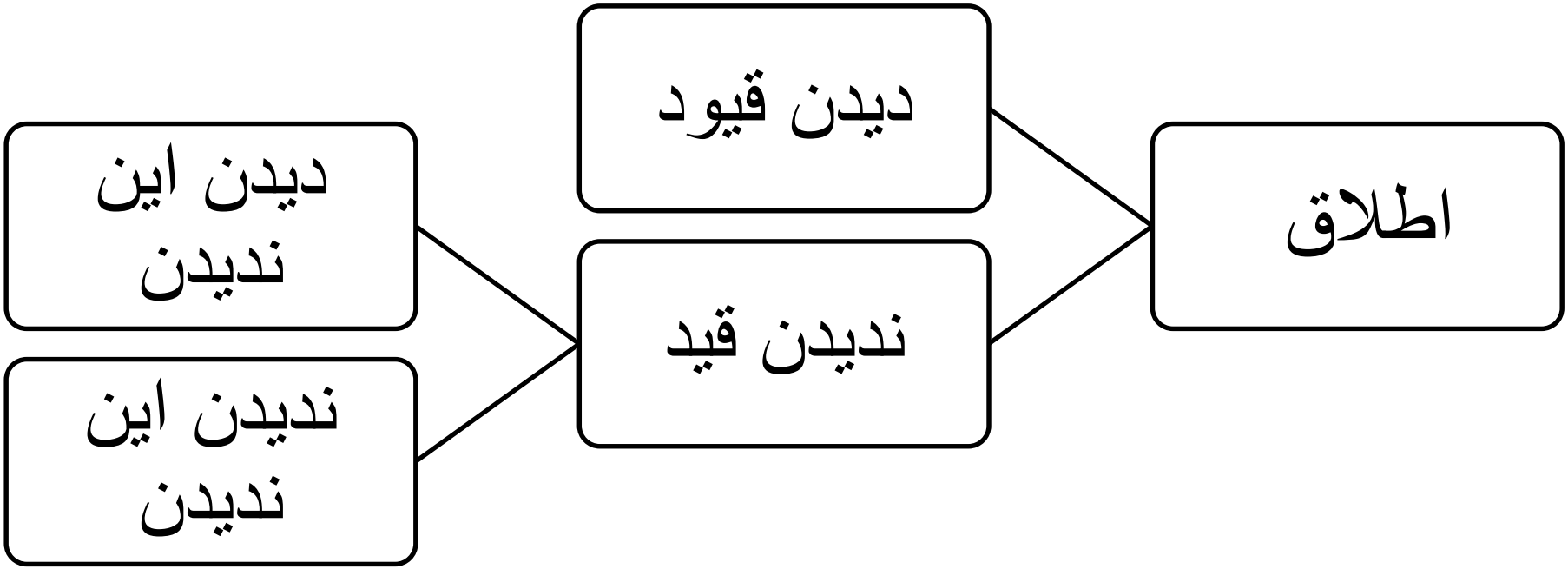

اطلاق چیست؟

اطلاق ندیدن قید و ندیدن این ندیدن است.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

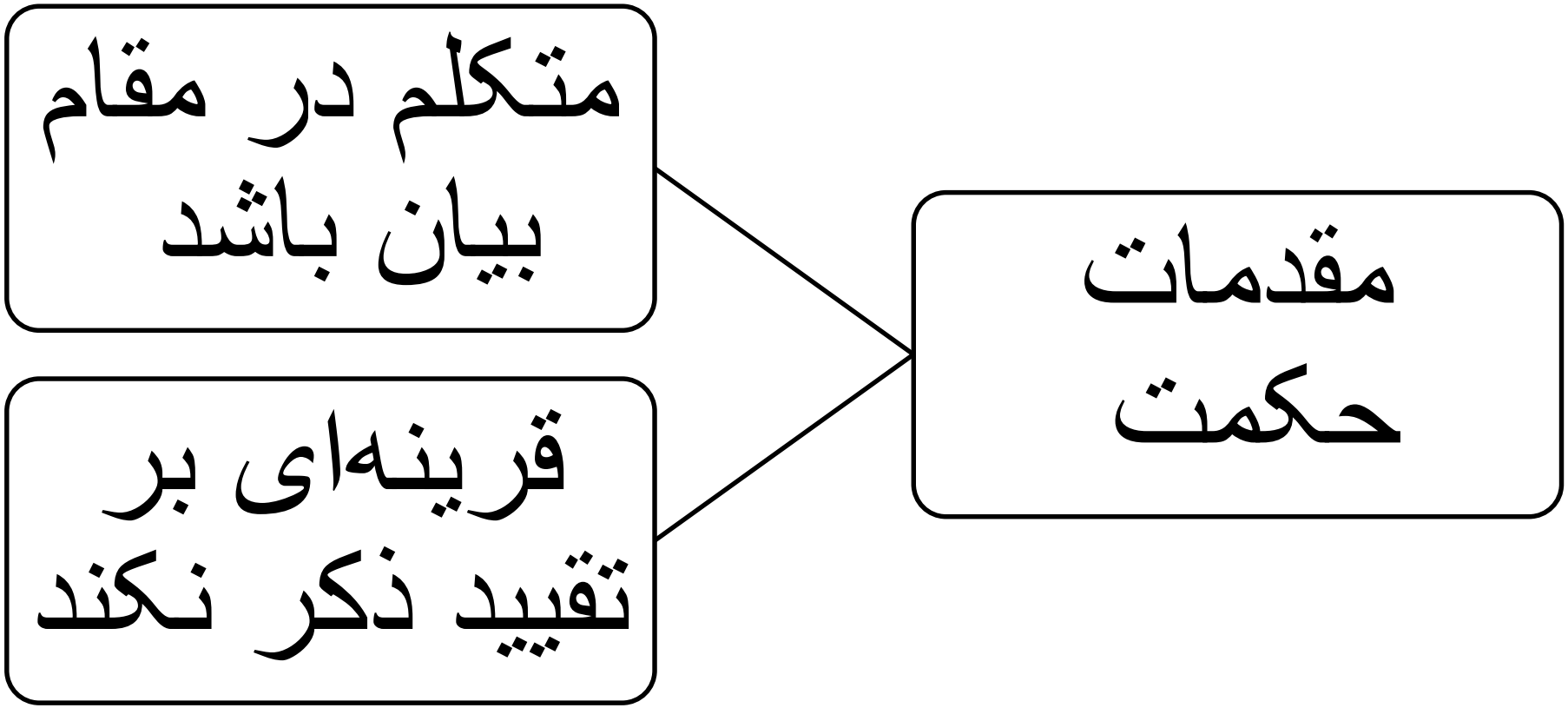

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- مقدمات حکمت دو تا عنصر مهم دارد: یکی اینکه متکلم در مقام بیان باشد یعنی بخواهد از همه جهت مطلب خودش را بیان بکند. دوم اینکه قرینه‌ای بر تقیید ذکر نکند. قرینه‌ای بر تقیید وجود نداشته باشد.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- حالا تعبیر دقیق‌تر اصولی‌ها این دو مطلب را معمولاً این‌جوری درست می‌کنند. می‌گویند **اصل این است که متکلم در مقام بیان باشد.** خب این در مقام بیان بودنش درست شد. بعد می‌گویند **اصل این است که قرینه‌ای نباشد.** این هم انتفاء قرینه‌اش درست شد. پس اطلاق می‌گیریم. یعنی با اجرای دو تا اصل ما می‌رسیم به اطلاق. اصل این است که متکلم در مقام بیان از همه جهت است. دوم اصل این است که قرینه‌ای نیست. اصالت عدم قرینه.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- خب این بحث که به این شکل در اصول از گذشته مطرح بوده و اصولی‌ها به این تمسک می‌کردند. اصولیین متأخر در این بحث دقت کردند که واقعاً این اصول به چه معناست؟ مستند این اصول چیست؟ اصل این است که متکلم در مقام بیان باشد از کجا پیدا شده؟ اصل این است که قرینه نباشه این‌ها از کجا پیدا شده؟

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- در تحلیل این مسئله توسط اصولی‌های متأخر این‌طور گفته شده که اینکه می‌گوییم اصل این است که متکلم در مقام بیان باشد، نکته‌اش این است که **شیوه بیان شارع همان شیوه بیان عقلاست.** بنابراین قواعد حاکم بر گفتگوهای عقلایی بر سخنان شارع هم حاکم است. در آن حوزه هم قابل استفاده است.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- در گفتگوهای عقلایی وقتی یک آدمی صحبت می‌کند، یک مطلبی دارد بیان می‌کند ظهور حال آن گوینده این است که مطلب خودش را می‌خواهد کامل بیان کند. نمی‌خواهد بعضی از ابعادش را بگوید بعضی را بیان نکند. مگر اینکه یک نکته‌ای وجود داشته باشد. قرینه‌ای وجود داشته باشد که اینجا متکلم از یک جهت خاصی می‌خواهد مطلب خودش را بیان کند نه از همه جهت.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- اگر چنین قرینه‌ای نباشد ظهور حال متکلم عادی، ظهور حال متکلم عقلایی این است که او می‌خواهد همه مطالبش را به شکل کامل بیان کند. از آنجایی که شارع در شیوه سخن از شیوه سخن عقلایی پیروی کرده بنابراین شارع هم وقتی سخن گفته ظهور حال شارع این است که می‌خواسته همه مطلبش را بیان کند.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- خب این احراز عنصر اول که متکلم در مقام بیان است. بله اگر یک جایی شاهدی وجود داشت بر اینکه از یک حیثیت خاصی متکلم دارد مطلب را بیان می‌کند دیگر این ظهور حال مثل هر ظهور دیگری که قرینه برخلافش باشد از بین می‌رود.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- مثلاً در قرآن که فرموده: «طَعامُهُم حِلٌّ لَکُم». طعام اهل کتاب حلال است برای شما. خبَ آنجا یک بحثی مطرح شده که طعامهم حلّ لکم. طعام این‌ها حلال است برای شما، این آیا هر گونه طعامی را از سوی اهل کتاب در بر می‌گیرد؟ پس شامل ذبایح اهل کتاب هم می‌شود؟ این بحث در فقه مطرحه که آیا ذبایح اهل کتاب، حیواناتی که توسط اهل کتاب ذبح بشوند آن‌ها هم حلالند یا نه؟

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- بعضی از فقهای بزرگ مثل مرحوم صدوق ذبایح اهل کتاب را پاک می‌دانستند ولی بسیاری از فقها این را قبول ندارند. بعضی از فقها که این فتوا را دادند مستندشان این بوده که آیه مطلق است. خدا فرموده طعام آن‌ها حلال است برای شما. این طعام شامل هر طعامی می‌شود از جمله ذبایح آن‌ها.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- ولی برخی روایات وجود دارد که مثلاً می‌گوید مقصود از طعامی که اینجا مطرح است یعنی طعام غیرگوشتی. مواد گیاهی که آن‌ها استفاده می‌کنند مثل حبوبات و غیره.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- برخی گفته‌اند که آیه حلیتی را که بیان می‌کند حلیت حیثی است. اینکه می‌گوید طعام اهل کتاب حلال است برای شما، این از آن حیث که اهل کتاب‌اند طعام آن‌ها برای شما منعی ندارد ولی ممکن است از این حیث که مثلاً نجس است جایز نباشه بخورید یا از این حیث که غصبی است جایز نباشد بخورید.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- شهید صدر می‌گویند اصلاً ادله حلیت همه‌اش حیثی است. وقتی می‌گویند پنیر حلال است یعنی پنیر از آن جهت که پنیر است حلال است. نمی‌خواهد بگوید که اگر این پنیر را دزدیده هم باشی حلال است باز بخوری. اگر این پنیر نجس شده باشد باز هم حلال است بخوری. این مقصود نیست. بگوییم دلیل گفته پنیر حلال است پس همه این اجسام پنیر از جمله پنیر دزدی و پنیر نجس را هم می‌گیرد؟

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- ایشان می‌گوید نه. اصلاً ادله حلیت حیثی است. وقتی می‌گوید حلال است از یک جهت خاص است. خب معنای این حرف چیست؟ معنایش این است که در حوزه بیان حلیت فقط از یک حیث خاصی دارد بیان می‌کند. یعنی در آنجا ما نمی‌توانیم بگوییم شارع از همه جهت در مقام بیان است. فقط دارد از یک جهت خاص بیان می‌کند.

دلائل جهان‌شمولی عناصر دینی

- خب این یک بحث که حالا متکلم در مقام بیان است. ما این‌طوری به دست می‌آوریم که می‌گوییم ظهور حال متکلم عادی این است که در مقام بیان از همه جهات است. شارع به شیوه متکلمان عادی صحبت می‌کند. بنابراین ظهور حال او هم این است که از همه جهت در مقام بیان است. مگر خلافش آشکار شود که عرض کردم برخی موارد مثل بحث حلیت اصلاً برخی قاعده درست کردند. شهید صدر که اصلاً در این بخش وارد نمی‌شود که شما اطلاق بگیرید به این معنا که بگویید دلیل که می‌گوید پنیر حلال است پس همه حالات مختلفی که برای پنیر پیدا می‌شود را می‌گوید حلال است حتی اگر دزدی باشد نجس باشد. این است.